

СТРУЧНИ РАДОВИ

УДК/UDC 004.738.5 : 343.3/.7
DOI: 10.7251/GPFIS1302123V

СТРУЧНИ РАД / *EXPERT PAPER*

Примљен: децембар 2012.

Received: December 2012.

Вида Вилић

Клиника за стоматологију, Ниш

ПРОГАЊАЊЕ ПУТЕМ ИНТЕРНЕТА – КО СУ ИЗВРШИОЦИ И ЖРТВЕ?

Проналазак и развој компјутера представља један од најупадљивијих резултата фасцинантног развоја људске мисли и проналазаштва. Уз све могућности које пружају интернет и друштвене мреже, постоји небројено мноштво прилика за упознавање нових људи, стицање и развијање личних и професионалних односа, стварање различитих друштвених околности. Поред предности које интернет и друштвене мреже пружају, забележен је пораст злоупотреба везаних за виртуелни простор. Најчешћи видови злоупотребе су прогањање и узнемиравање коришћењем интернет комуникација, крађа идентитета, интернет преваре, манипулација личним подацима и злоупотреба личних фотографија, надгледање и „затрпавање” електронске поште (spam), прислушкивање и снимање „причаоница” (chat rooms).

Прогањање и узнемиравање путем интернета представља велики, у Србији још увек правно нерегулисан проблем, који релативизира питање близине код кривичних дела прогањања. Циљ рада је да се укаже на врсте и типологију прогонитеља путем интернета, на сличности између начина прогањања путем интернета и физичког прогањања, као и на могућности спречавања овог вида злостављања и нарушавања приватности.

Само развијањем компатибилних стандарда и правних прописа овакве иновације могу да се развијају уз смањење ризика од њихове злоупотребе. Начин на који успемо да обликујемо правне стандарде и законе везане за ову врсту криминалитета имаће утицаја на животе ми-

лиона људи. Компјутери постају технолошки све моћнији, а човечанство све зависније од њихове примене, што отвара велико поље за њихову злоупотребу и за вршење кривичних дела. Правни стандарди и закони који тек настају морају бити веома флексибилни да би могли да прате свакодневни развој компјутерске технологије и иновација.

Кључне речи: Друштвене мреже; Злоупотреба; Прогањање; Прогањање путем интернета; Прогонитељ; Виктимизација.

1. УВОД

Проналазак и развој компјутера представља резултат фасцинантног развоја људске мисли и проналазаштва. Са повећањем употребе рачунара, рачунарских мрежа, интернета и броја корисника, повећавају се и могућности за њихову злоупотребу. Интернет се данас користи у већини земаља света, а сваким даном расте и број његових корисника. Од 2000. до 2005. године, употреба интернета је повећана за око 160 % и процењује се да око 938 милиона људи на неки начин има приступ интернет мрежи.¹ Тај број данас износи у Северној Америци око 158, у Европи 95, Азији 90, Јужној Америци 14 и у Африци три милиона корисника.² Овај број је у сталном порасту: према истраживањима, само у Русији је тај број последњих година повећан са три и по на осам милиона активних интернет корисника.³

Савет Европе је 2001. године усвојио Конвенцију о високотехнолошком криминалу и Додатни протокол уз Конвенцију. Република Србија је 16. априла 2005. године у Хелсинкију потписала оба ова документа, а марта 2009. године Народна скупштина Републике Србије их је ратификовала. Ови документи су послужили као подлога за доношење одговарајућих националних правних прописа и стандарда и за формирање посебних државних органа специјализованих за борбу проив компјутерског криминалитета уопште. Али да ли су ипак неке теме остале правно нерегулисане и несанкционисане?

2. МОГУЋНОСТ ЗЛОУПОТРЕБЕ КОМПЈУТЕРА И КОМПЈУТЕРСКИХ ТЕХНОЛОГИЈА С ЦИЉЕМ КРШЕЊА ПРАВА НА ПРИВАТНОСТ

Компјутери и компјутерска технологија могу се злоупотребљавати на разне начине. Криминалитет који се реализује коришћењем

---

¹ World Internet Usage and Population Statistics, <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>, 20. децембар 2012.

² *Ibid.*

³ *Ibid.*

компјутера може имати облик било ког од традиционалних видова криминалитета, а подацима који се неовлашћено прибављају злоупотребом информационих система може се на разне начине манипулисати.

Често се у оквиру компјутерског криминалитета у вези са друштвеним мрежама помиње интернет насиље, које се може дефинисати као свака комуникацијска активност рачунарском технологијом која се састоји у претњи, узнемиравању, омаловажавању, застрашивању или другом начину угрожавања и наношења штете појединцу.⁴

Последице оваквих поступака извршилаца виртуелног интернет насиља понекад могу бити и озбиљније од последица „реалног” насиља – жртва може сваки пут поново да прочита шта је насилник написао, коју је слику поставио, који су коментари написани. Жртва је јавно експонирана док насилник остаје анониман, што је један од разлога зашто се овакви извршиоци кривичних дела осећају моћни.

Глобалне друштвене мреже допринеле су даљем развијању компјутерског криминалитета, где се компјутерске мреже користе као циљ напада (нападају се сервиси, функције, садржаји који се налазе на мрежи), средство или алат (интернет продаја сексуалних услуга, људских органа, жена и деце за проституцију, производња и дистрибуција недозвољених штетних садржаја, као што су дечија порнографија, педофилија, верске секте, расистичке, нацистичке и сличне идеје), као и окружење у коме се напади реализују (коришћење мреже за прикривање криминалних радњи).⁵

У оквиру компјутерског криминалитета створен је нов, софистициран, неупадљив, технички образован профил извршиоца кривичног дела коме је тешко супротставити се због његове „невидљивости” и „неопипљивости”. Вођени осећајем моћи и неухватљивости, свесни су да их је тешко открити у тренутку чињења дела, идентификовати и ухватити док штета не буде начињена. Због изузетно великог броја корисника, доступности података, отворености у комуникацији али и недовољене законске регулисаности на националном и међународном плану, друштвене мреже представљају одлично скровиште за извршиоце ове врсте кривичних дела.

Најчешћи видови злоупотребе су прогањање и узнемиравање коришћењем интернет комуникација, крађа идентитета, интернет преваре, манипулација личним подацима и злоупотреба личних фотогра-

---

⁴ Kids Health, <http://kidshealth.org/parent/positive/talk/cyberbullying.html>, 20. децембар 2012.

⁵ С. Константиновић Вилић, В. Николић Ристановић, М. Костић, *Криминологија*, Пеликан принт, Ниш 2009, 184.

фија, надгледање и „затрпавање” електронске поште (*spam*), прислушкивање и снимање „причаоница” (*chat rooms*). Прогањање и узнемиравање путем интернета представља велики, у Србији још увек правно нерегулисан проблем, који у потпуности релативизира питање близине између жртве и извршиоца дела.

3. ДЕФИНИСАЊЕ ПРОГАЊАЊА И ПРОГАЊАЊА ПУТЕМ ИНТЕРНЕТА

У стварном животу жртва се прогони „из близине” – прогонитељи желе да их жртва види и буде свесна њиховог присуства.⁶ Међутим, на интернету, близина добија ново значење јер у виртуелном свету корисници имају илузију близине иако су физички удаљени.

Појам „прогањања” осамдесетих година XX века користио се за означавање „трајнијег облика злостављања према истој особи намећањем комуникације или контакта које та особа не жели”.⁷ Овако дефинисано, прогањање обухвата понављање извесних радњи које трају дуже, попут: честих телефонских позива упућених жртви, слање жртви писама или поклона различите садржине, праћење и посматрање жртве, прелазак и боравак у простору који је у власништву жртве, ступање у контакт са породицом жртве, са њеним пријатељима или сарадницима.⁸ Прогањање представља више пута поновљен начин понашања којим једна особа другој намеће нежељену комуникацију или сусрете, што има за последицу испољавање жрвиног страха да није безбедна.⁹

Интернет прогањање представља „наставак“ класичног прогањања. Прогањање коришћењем интернета (*cyber stalking*) дефинише се као упорно и циљано злостављање појединца путем електронских начина комуникације,¹⁰ или као употреба нових технологија с циљем прогањања неке особе.¹¹ Овакво понашање може да буде само „виртуелно“ и ограничено на комуникациони простор на интернету, али се може пренети из „виртуелног“ у „стварни“ свет и тада представљати увод у најопасније облике виктимизације. Прогањање путем интер-

---

⁶ P. Gilbert, “On Sex, Cyberspace, and Being Stalked”, *Women and Performance*, No. 1, 1996, 125–149.

⁷ P. E. Mullen *et al.*, (2001), 9. Наведено према: M. Yar, *Cybercrime and society*, Sage Publications Ltd, London 2006, 123.

⁸ B. McGuire, A. Wraith, “Legal and psychological aspects of stalking: A review”, *Journal of Forensic Psychiatry* 11(2)/2000, 317.

⁹ R. Purcell, M. Pathe, P. E. Mullen, (2004), 157. Наведено према: J. Clough, *Principles of Cybercrime*, Cambridge University Press, Cambridge 2010, 365.

¹⁰ M. Yar, 122.

¹¹ J. Clough, 366.

нета може да се дефинише и као „више пута поновљено коришћење интернета, електронске поште или неког другог електронског начина комуникације с циљем нервирања, застрашивања, претњи или злостављања одређене особе“.¹²

Једну од првих и најширих дефиниција прогањања путем интернета дао је Пол Бочиј (*Paul Bocij*) наводећи да интернет прогањање представља скуп понашања којима индивидуа, група људи или организација користи информационе и комуникационе технологије како би злостављала другу индивидуу, групу људи или организацију.¹³ Овакво понашање може да обухвата између осталог, претње и лажне оптужбе, крађу идентитета, крађу података, оштећење података и опреме, неовлашћено коришћење видео надзора и контроле, било какав вид агресије, коришћење одређене информације и сл. којом се некој особи наноси емоционални бол и несигурност.

Према другој дефиницији, појам интернет прогањања у највећој мери се односи на употребу интернета, електронске поште, било ког облика електронске комуникације којом се ствара криминални ниво застрашивања, злостављања и осећања страха код једне или код више жртава. Овакво понашање може да варира од безбедних али досадних порука, па до потенцијално опасних и смртоносних сусрета прогонитеља и жртве.¹⁴

Организација за интернет сигурност „Интернет анђели“ (*Cyber-Angels*)¹⁵ прогањање путем интернета дефинише као коришћење интернета, електронске поште или неког другог облика електронске комуникације с циљем претњи, праћења и злостављања неке особе. Основна обележја овако испољеног понашања су: доминира осећање злобе, постоји намера, понавља се извршење, проузрокује се осећај узнемирености и несигурности, испољава се опсесивност, освета, малтретирање, претње и прогањање не престаје упркос захтевима жртве. Очигледан начин разграничења традиционалног дела прогањања од интернет прогањања је чињеница да се интернет прогонитељи ослањају углавном на интернет као средство електронске комуникације како би малтретирани, претили и застрашивали жртве

---

¹² R. D'Ovidio, J. Doyle, "Cyberstalking: Understanding the Investigative Hurdles", *FBI Law Enforcement Bulletin* 72(3)/2003, 10.

¹³ P. Bocij, *Cyberstalking: harassment in the Internet age and how to protect your family*, Praeger Publications, Westport USA 2004, 10, [http://books.google.rs/books?hl=en&lr=&id=q8NZLBE0sm0C&oi=fnd&pg=PR9&dq=Bocij,+P.,+%26+McFarlane,+L.+\(2003\).+Seven+fallacies+about+cyber+stalking.&ots=1xt5ttV0Yq&sig=fskICyE1Si7viBmLHlBqB8wTDL8&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](http://books.google.rs/books?hl=en&lr=&id=q8NZLBE0sm0C&oi=fnd&pg=PR9&dq=Bocij,+P.,+%26+McFarlane,+L.+(2003).+Seven+fallacies+about+cyber+stalking.&ots=1xt5ttV0Yq&sig=fskICyE1Si7viBmLHlBqB8wTDL8&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false), 20. децембар 2012.

¹⁴ *Ibid.*, 14.

¹⁵ CyberAngels, <http://www.cyberangels.org/>, 20. децембар 2012.

које су одабрали. Највећи број понашања интернет прогонитеља може да се окарактерише као свесно испланирано, склоно понављању, веома досадно и упорно понашање.

Такође, једна од очигледних разлика између прогањања и интернет прогањања је и географска удаљеност између прогонитеља и жртве. Интернет прогонитељ може своју жртву да злоставља и из суседне куће, али и из далеке земље.¹⁶ Код прогањања путем интернета ретко кад постоји било какав физички контакт, па је то један од разлога што полиција не придаје велику пажњу пријављивању оваквог понашања и не реагује на жртвине пријаве.¹⁷

Интернет прогањање не мора да буде мотивисано неком врстом сексуалне опсесије према жртви. Оно може да буде мотивисано постојањем неке врсте нетрпеливости између прогонитеља и жртве или агресије која је настала као последица неједнакости моћи и угледа у друштву, чешће него материјалним добитима или сексуалним опсесијама. Интернет прогањање је, као и прогањање уопште, вођено осећањима беса, моћи, контроле, које су пробуђене чињењима или нечињенима жртве.

4. ОБЛИЦИ ПРОГАЊАЊА ПУТЕМ ИНТЕРНЕТА

Прогањање претпоставља да је између злостављача и жртве дошло до најмање два контакта. Механизми прогањања путем интернета могу да се класификују у две категорије:¹⁸

У потпуности преко интернета. – Прогањање које се дешава само коришћењем интернета и друштвених мрежа, нема личних контаката осим оних који се односе на виртуелни свет, може да се врши слањем електронских порука, комуникацијом у причаоницама и преко блогова, друштвених мрежа или интернет страница.

Мешовити тип прогањања. – Прогањање почиње најпре преко интернета и као такво траје неколико недеља, након чега почиње да се дешава и у „реалном“ свету (нпр. прогонитељ покушава да оствари лични контакт са жртвом), контакт може да се одржава и електронски, коришћењем интернета али је могуће и обрнуто: да прогонитељ

---

¹⁶ J. Reno, (1999), 5. Наведено према: М. Pittaro, “Cyber stalking: An Analysis of Online Harrasment and Intimidation“, *International Journal of Cyber Criminology (IJCC)*, Vol. 1 (2)/2007, 184.

¹⁷ *Ibid.*, 185.

¹⁸ L. P. Sheridan, T. Grant, “Is cyberstalking different?”, *Psychology, Crime & Law* 13(6)/2007, 627–640, <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10683160701340528>, 20. децембар 2012.

жртву из „реалног“ окружења почне да прати по виртуелној стварности.

Интернет прогањања могу да се манифестују кроз следећа понашања: сакупљање података о жртви преко интернета с циљем достављања, застрашивања или уцењивања; слање или објављивање нетачних навода о жртви; преузимање нечијег идентитета у виртуелном окружењу, објављивање изузетно личних информација о жртви, слање рачунарских вируса и злонамерних програма жртви. Најчешћи јавни облици интернет прогањања су:¹⁹

Комуникација са жртвом. – Слање нежељених електронских порука путем електронске поште, причаоница, форума па чак и мобилних телефона представља окосницу интернет прогањања и његов најчешћи вид. Прогонитељ остаје анониман јер може да користи анонимне интернет адресе и адресе електронске поште, а лакоћа и брзина интернет комуникације омогућује прогонитељу да жртву засипа нежељеним порукама.

Објављивање/чињење доступним личних података о жртви. – Велики број информација се свакодневно добровољно пласира на интернет преко различитих друштвених мрежа. Лакоћа којом је могуће објављивати личне податке о себи на интернету је плодно тло за активности прогонитеља којима је циљ да понизе или застраше своје жртве.

Напад на компјутер жртве. – Могуће је да прогонитељ који је технички образован путем злонамерног програма добије приступ рачунару жртве с циљем уништавања података, застрашивања или шпијунирања активности и кретања жртве. На овај начин, прогонитељ са сигурне удаљености може да контролише приступ информацијама, активностима, да брише и мења податке које жртва има у рачунару.

Сталан надзор над активностима жртве / стављање жртве под присмотру. – Надзор над жртвом је незаобилазан вид прогањања који је постао све заступљенији бројним техничким достигнућима. Сврха надзора може да буде двојака. Прво, надзор може да се спроводи с циљем прикупљања личних података о жртви, о људима са којима контактира, о свакодневном кретању. Друго, сврха надзора може да буде и буквално праћење кретања жртве, директним праћењем или праћењем и снимањем различитим дигиталним уређајима.

Начини вршења прогањања путем интернета могу да буду различити, у зависности од мотива прогонитеља. Поред наведених, по-

---

¹⁹ J. Clough, 375.

стоје и различита друга понашања која могу да укажу на постојање прогањања.²⁰

Учестале претње. – Претње могу да буду упућене одређеној особи (жртви), њеним члановима породице, колегама или пријатељима коришћењем електронских начина комуникације (електронска пошта, друштвене мреже, причаонице, факс или чак и СМС).

Пласирање неистина о жртви. – Многи прогонитељи покушавају да наруше углед жртве и да јој напакосте пласирајући различите неистине, користећи електронску пошту да дође до жртвиних пријатеља, рођака, колега... Понекад прогонитељи пласирају неистине и кроз мреже различитих интернет интересних група, на интернет портале и сл.

Узнемиравање жртве. – Прогонитељи могу својим жртвама да шаљу електронске поруке или „ћаскања“ са различитим увредљивим или порнографским садржајем, како би је узнемиравали.

Напад на електронске податке и компјутерску опрему жртве. – Средство напада прогонитеља могу да буду и електронски подаци жртве или компјутерска опрема коју жртва има, слањем злонамерног софтвера или рачунарског вируса.

Прикупљање различитих личних података о жртви. – Лични подаци се могу прикупљати на различите начине: противправним „упадом“ у компјутер жртве, кроз разговоре са пријатељима, рођацима и колегама жртве, па чак и унајмљивањем приватних детектива који би пратили жртву.

Крађа идентитета жртве и/или лажно представљање жртвиним именом. – Прогонитељ може у „причаоницама“ да користи име жртве док комуницира са другим људима и док шаље поруке другима. Циљ оваквог поступања је омаловажавање жртве или вршење преваре.

Вршење утицаја на друге да малтретирају жртву. – Понекад и трећа лица могу индиректно да злостављају жртву. Прогонитељ може да објави оглас или рекламу сексуалног садржаја са бројем телефона жртве. Неке жртве су пријављивале да су примиле стотине позива и електронских порука на овај начин.

Наручивање и куповина у жртвино име. – Могуће је да прогонитељ наручује скупocene ствари на жртвино име, тако да жртва има проблем да ове ствари плати или врати ономе од кога су наручене. Било је случајева да прогонитељи наручују предмете који би осра-

---

²⁰ Р. Восиј, 13.

мотили и компромитовали жртву (нпр. сексуална помагала, која се жртви достављају на радно место).

Физички сусрет са жртвом. – Неки прогонитељи који не познају лично жртву, већ са њом комуницирају само путем интернета, могу да одлуче да организују сусрет са жртвом или да је без њеног знања прате приликом обављања дневних активности. Овакво понашање се често манифестује као педофилија.

Физички напад на жртву. – Овакви случајеви су ретки, али је могуће да прогонитељ и физички нападне жртву.

5. ТИПОЛОГИЈЕ ИНТЕРНЕТ ПРОГОНИТЕЉА

Слично правим прогонитељима, интернет прогонитељи покушавају да надгледају активности своје жртве, да пронађу што више података о њој, да контактирају особе са којима је жртва блиска, да на незаконит начин читају пошту своје жртве и да прате њене онлајн активности. Жртва постаје несигурна, уплашена, застрашена и не сагледава начин на који може да утиче на престанак узнемиравања и прогањања.

Релативна анонимност на интернету може да проузрокује недостатак друштвених инхибиција и моралних ограничења, што ће појединце – преступнике „натерати” да лако пронађу своје нове жртве. Немогућност да гледате и слушате саговорника може да доведе до потпуног отуђења и ограничења друштвене комуникације. Прогонитељ може да се претвара да је нека сасвим друга особа, што га ослобађа страха да ће бити откривен, оптужен и кажњен.

Смањењем демотивационих фактора попут стида и страха од одбацивања, интернет може да охрабри појединце да се укључе у дијалог и да учине нека дела која би у „реалној” комуникацији ретко кад учинили. Прогонитељ који би у директном контакту био суздржан да започне комуникацију са потенцијалном жртвом, у интернет окружењу реагује без оклевања и жртви учестало шаље претеће или узнемирујуће поруке. Неодстатак инхибиције може да прогонитеља „натера” да се у виртуелној комуникацији лажно представља: није ретка појава да прогонитељ преузме идентитет неког пријатеља или рођака жртве како би сазнао што више информација, или да се чак представља жртвиним именом ширећи различите неистине.²¹

---

²¹ L. Ellison, *Cyberstalking: Tackling harrasment on the Internet, Crime and the internet*, Routledge, London 2001, 141, http://books.google.rs/books?id=Jrb9BDTlrUs-C&pg=PA141&lpg=PA141&dq=Ellison+Cyberstalking:+Tackling+harrasment+on+the+Internet&source=bl&ots=K2rQ0sNGFK&sig=dtrxWvfu2e5atvbxvXtKvYehCmI&hl=sr&sa=X&ei=5AUlu_Gc_IsgaioYG4BA&sqi=2&redir_esc=y#v=onepage&q=Ellison%20Cyb

Недостатак личног контакта прогонитеља са жртвом може да доведе до различитих пројекција прогонитеља, због чега жртва може бити изложена одбацивању, понижењу или бесу.²² У литератури се наводи да је велики број интернет прогонитеља већ имало претходну криминалну активност, историјат насилничког понашања или поремећај понашања који директно или индиректно повећава вероватноћу да ће се особа понашати социопатски.²³ Прикупљене студије о интернет прогонитељима показале су да код њих постоји поремећај личности који може да варира од високог нивоа параноје до различитих опсесивних мисли и понашања.²⁴

Мекфарлејн и Боциј спровели су једно од најобухватнијег истраживања о интернет прогонитељима и њиховим жртвама.²⁵ Из резултата добијених истраживањем, дефинисане су четири групе интернет прогонитеља:

Осветољубив интернет прогонитељ, најчешће ментално оболела особа која покушава да виктимизује своје жртве и има тенденцију да из ове облике прогањања пређе у физичко прогањање. Он је првенствено зао и злонамеран, развија бројне тактике на који начин ће злостављати жртву. Ова категорија извршилаца у највећој мери, у поређењу са другима, има тенденцију да застрашује, прати и малтретира жртву на коју се фокусира: често жртви „затрпава“ електронску пошту, шаље злонамерне програме, краде жртвин идентитет... Забележени су бројни случајеви коришћења различитих „тројанаца“ од стране ових извршилаца, јер на овај начин они директно могу да уђу у компјутер жртве, добијајући приступ свим њеним подацима.

Сталожен интернет прогонитељ, није ментално болесна особа, иако тактику прогањања базира на жељи да код жртве створи сталан осећај страха и несигурности. Он је смирен, уравнотежен, неразметљив. Његов основни циљ је да жртву држи у сталном страху и тензији, на тај начин што према жртви испољава низ „претећих“ понашања.

---

erstalking%3A%20Tackling%20harrasment%20on%20the%20Internet&f=false , 20. децембар 2012.

²² М. McGrath, E. Casey, "Forensic psychiatry and the Internet: Practical perspectives on sexual predators and obsessional harassers in cyberspace", 30. *journal of the American Academy of Psychiatry and the Law* 81/2002, 86, <http://www.jaapl.org/content/30/1/81.-full.pdf+html>, 20. децембар 2012.

²³ S. Hutton, S. Haantz, (2003), 23; J. Reno, (1999), 54. Наведено према: М. Pittaro, 184.

²⁴ P. E. Mullen *et al.*, (1999), 64. Наведено према: М. Pittaro, 184.

²⁵ L. McFarlane, P. Bocij, "An exploration of predatory behaviour in cyberspace: Towards a typology of cyber stalkers", *First Monday* 2005, 8, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/rt/printerFriendly/1076/996/>, 20. децембар 2012.

Интимни интернет прогонитељ, има циљ да буде у присној или интимној вези са жртвом услед своје опседнутости њоме. Код ове групе извршилаца, карактеристично је да ће за своју жртву одабрати особу према којој гаје страствене осећања, за разлику од осталих типова где је могуће да за жртву буде насумице одабрана било која индивидуа која користи интернет или друштвену мрежу.

Колективни интернет прогонитељи, постоје у случају да два или више лица злостављају једну исту жртву. У ову групу интернет прогонитеља најчешће спадају лица која су део одређених интересних група и који су обучени за рад са компјутерским мрежама, јер овакво дело подразумева организованију заједничку акцију у виртуелном простору него код претходних типова интернет злостављача.

Прогонитељ увек жели да се осећа надмоћно у односу на жртву. Особа која се изабере за жртву никада није једнако јака као прогонитељ. Управо је то разлог због чега су најчешће жртве интернет прогањања нови корисници друштвених мрежа (нпр. деца) и емоционално нестабилне особе. Тјапа и Кумар сматрају да постоје три категорије интернет прогонитеља.²⁶

Опсесивни интернет прогонитељ – злостављач који одбија да верује да је веза коју је имао са жртвом (пријатељска, емотивна) завршена. На овај начин, прогонитељ покушава на наизглед безопасан и искрен начин да обнови или поново успостави везу са жртвом.

Интернет прогонитељ у заблуди – прогонитељ који може да буде ментално болесна особа (попут шизофреничара), који верује да између њега и жртве постоје нераскидиво јаке везе које не смеју да се прекину. Он је у стању да претпоставља да га жртва лудо воли чак и ако се никада нису срели. Овакав тип прогонитеља обично подразумева усамљеника који се најчешће везује за удате жене, познате личности, докторе, учитеље и сл. и њега је најтеже ослободити се.

Осветољубив интернет прогонитељ – особа која јер бесна на своју жртву, без обзира на то да ли разлог заиста постоји или је умишљен, нпр. незадовољни запослени или бивши партнер, који ће покушавати да се освети за ситуацију у којој он верује да је био виктимизован.

Исти аутори наводе да психологија интернет прогонитеља може да буде различита јер зависи од степена менталног здравља прогонитеља па тако разликују следеће типове прогонитеља.²⁷

---

²⁶ А. Тјапа, R. Kumar, "Cyberstalking: Crime and Challenge at the Cyberspace", *International journal of Computing and Business Research* Vol. 2 issue 1/2011, 5, <http://www.researchmanuscripts.com/PapersVol2N1Jan2011/1.pdf>, 20. децембар 2012.

²⁷ *Ibid.*

Одбачени прогонитељ – најчешће је био у вези са жртвом (иако има случајева када је жртва члан породице или близак пријатељ) и сматра да је прекид те везе неприхватљив. Овакво понашање карактерише мешавина осећања беса и жеље за помирењем.

Прогонитељ који тражи интимност – мотив је најчешће жеља за остварењем везе са особом која га физички привлачи, а не дели осећања истог интензитета као и злостављач.

„*Неспособни удварач*“ – злостављач који покушава да развије везу али не успева да испуни све друштвене задатке који му се намећу. Најчешће је реч о особама граничне интелигенције или друштвено неинтелигентне особе.

Огорчени прогонитељ – прогања своје жртве како би код њих створио страх и показао жељу за ретрибуцијом за неко понижење које је доживео или мисли да је доживео.

Прогонитељ предатор – прикупља информације на основу којих у својој свести ствара фантазије које служе као припрема за сексуални напад на жртву.

Прогонитељ у заблуди – најчешће подразумева особу са историјом менталне болести или поремећаја (нпр. шизофренија или манична депресија), која је престала са узимањем прописане терапије и тренутно живи у свету фантазија у коме су стварност и заблуде испреплетани. Пошто сама особа не може да разлучи шта је стварност а шта није, она запада у свет фантазија и дилема, при чему се везује за одређену особу и почиње да је прогони.

Прогонитељ еротоман – такође живи у свом свету и најчешће је ментални болесник који умишља да је у вези са жртвом, са којом већ има исконструисан заједнички виртуелни живот. Слични прогонитељу еротоману су тзв. „љубавни пацови“ (*love rats*). Они нису прогонитељи у правом смислу, већ је реч о особама које лутају интернетом у потрази са особама са којима могу да ступе у емотивну везу. Њихова одлика је да у исто време одржавају неколико паралелних емотивних веза и да је њихов основни разлог коришћења интернета управо отпочињање нових веза са новим људима.

Различити су мотиви којима су интернет прогонитељи вођени. Бројне студије су показале да су најчешћи мотиви који доводе до прогањања путем интернета:

1. Сексуално прогањање – када се помене прогањање, у већини случајева се подразумева сексуална заинтересованост једне особе за другу. Интернет служи као рефлексија стварног живота и људске психе, а анонимна комуникација олакшава сту-

пање у контакт и константну упознатост са активностима које та особа има.

2. Опсесија љубављу – ова опсесија може да почне одмах по започињању интернет романсе, у случају када једна особа одбија започињање љубавне интернет везе или када једна особа не жели да прихвати крај везе. Такође, нису ретки случајеви када се интернет романса „пренесе“ и у „стваран“ живот. Прогонитељ бива опседнут особом која му емоције не узвраћа и настоји да стално, па макар и у виртуелном свету, буде у њеној околини.
3. Освета и/или мржња – ово су најчешћи мотиви интернет прогањања, а могу да почну обичном расправом која ће довести до стварања осећања мржње или жеље за осветом. Када код интернет прогонитеља постоји овакав мотив, жртва није ни свесна шта је погрешно учинила чиме је изазвала овакву емоцију, а веома често не зна ни ко је у ствари особа која је прогони у виртуелном свету и да ли је познаје. Овај тип прогонитеља најчешће користи виртуелни простор како би „избацио“ своја незадовољства и фрустрације, чинивши да се други људи осећају лоше.
4. Јак его и жеља за моћ – интернет прогањање је генерално везано за осећај моћи који прогонитељ има над жртвом, а који је настао на његовој невидљивости и могућности да се крије иза туђег или измишљеног идентитета. Ова врста прогонитеља користи ову моћ да би се хвалила међу пријатељима и да би истакла своју идеју величине, тако да су жртве особе које уопште и не познају свог прогонитеља, већ су изабране насумице од свих интернет корисника. Особе које су биле жртве интернет прогонитеља овог типа најчешће су сматрале да је њихов прогонитељ нека заиста снажна, моћна и утицајна особа, док заправо претња или узнемиравање могу да долазе од детета које то ради из забаве и није свесно последица које његова „забава“ може да изазове.

Бројни аутори су покушавали да доведу у везу различите психичке болести и поремећаје са делом прогањања.²⁸ Један део литературе је доказао да оваква веза постоји, указујући на постојање тзв. Клерамболтовог синдрома (*Clerambault's syndrome*),²⁹ врсте пореме-

---

²⁸ L. McFarlane, P. Bosicj, 11.

²⁹ По француском психијатру Gaëtan Gatian de Clérambault.

ћаја понашања слично еротоманији.³⁰ Овај синдром се у теорији користи да би се објаснило опсесивно и компулзивно понашање особе која искрено верује да је у интимној вези са жртвом.³¹ Самим тим, поборници оваквог става су закључили да прогањање није последица менталне болести већ више последица поремећаја понашања, најчешће параноидног поремећаја и суманутих идеја.³² Постоје такође и прогонитељи који су „вечити усамљеници“ који имају проблем са показивањем емоција и очајнички желе пажњу и љубав друге особе,³³ али се проблем јавља када жртва и њен прогонитељ не деле исте емоције или исти однос према вези у којој су.

Релативна анонимност на интернету може да проузрокује недостатак друштвених инхибиција и моралних ограничења, што ће појединце – преступнике „натерати“ да лако пронађу своје нове жртве. Немогућност да гледате и слушате саговорника може да доведе до потпуног отуђења и ограничења друштвене комуникације. Прогонитељ може да се претвара да је нека сасвим друга особа, што га ослобађа страха да ће бити откривен, оптужен и кажњен.³⁴

Смањењем демотивационих фактора попут стида и страха од одбацивања, интернет може да охрабри појединце да се укључе у дијалог и да учине нека дела која би у „реалној“ комуникацији ретко кад учинили. Прогонитељ који би у директном контакту био суздржан и да започне комуникацију са потенцијалном жртвом, у интернет окружењу реагује без оклевања и жртви учестало шаље претеће или узнемирујуће поруке. Неодстатак инхибиције може да прогонитеља „натера“ да се у виртуелној комуникацији лажно представља: није ретка појава да прогонитељ преузме идентитет неког пријатеља или рођака жртве како би сазнао што више информација, или да се чак представља жртвиним именом ширећи различите неистине.³⁵ Недостатак личног контакта прогонитеља са жртвом може да доведе до различитих пројекција прогонитеља, због чега жртва може бити изложена одбацивању, понижењу или бесу.³⁶

---

³⁰ H. Dressing, F. A. Henn, P. Gass, “Stalking behavior - an overview of the problem and a case report of male-to-male stalking during delusional disorder”, *Psychopathology* Vol. 35, 5/2002, 313–318.

³¹ *Ibid.*, 314.

³² *Ibid.*

³³ S. Hutton, S. Naantz, (2003), 24. Наведено према: M. Pittaro, 184.

³⁴ A. Bowker, M. Gray, (2004), 52. Наведено према: M. Pittaro, 181.

³⁵ L. Ellison, 141.

³⁶ M. McGrath, E. Casey, 86.

6. КО СУ ЖРТВЕ И КАКВЕ СУ ПОСЛЕДИЦЕ?

Свако може да постане жртва интернет прогонитеља. Иако статистике показују да је највећи број жртава женског пола, а прогонитеља мушког пола,³⁷ забележени су и случајеви да су интернет прогонитељ и жртва истог пола.³⁸ За разлику од мушкараца који прогањају преко интернета, жене ређе прогањају непознате људе већ искључиво своје раније партнере или њихове партнерке.³⁹

Ако се годишње широм света пријави око 6.000.000 случајева прогањања, процена је да је око 60 % свих дела почињено у виртуалној средини.⁴⁰ Такође, процењује се да је нпр. у САД једна од 1250 особа потенцијални прогонитељ као и да су једна од 12 жена и један од 45 мушкараца бар једном у животу били жртве прогањања.⁴¹

Статистике из јануара 2008. године показују да је током 2005–2006. године око 3,4 милиона људи пријавило да су биле жртве прогањања путем интернета; 50 % њих је изјавило да је са прогонитељем имало најмање један нежељени контакт недељно, 11 % је било злостављано пет или више година, а једна од седам особа је морала да промени место боравка због прогањања које је трпела.⁴²

Три од четири жртве наводе да познају свог прогонитеља: у 22% случајева реч је о бившем партнеру жртве, а у 16% о пријатељу, цимеру или суседу жртве.⁴³ Тек једна од 10 жртава наводи да не познаје свог злостављача.

Према интернет истраживању које је спровео Боциј, најчешће пријављени облик интернет прогањања је упућивање претњи и насилничко понашање у причаоницама (47,62 %), упућивање претњи преко електронске поште (39,88 %). Највећи број испитаника који су попунили интернет анкету је из Велике Британије (45,5 %), САД (39,9 %), Канаде (7,2 %) и Аустралије (2,4 %).⁴⁴

Уколико се проценат родне заступљености сагледа у оквиру броја инцидената који су се десили у ранијим партнерским односима прогонитеља и жртве, теорија је на становишту да прогањање у ствари представља само наставак насиља у породици и претходног злостав-

---

³⁷ М. Pittaro, 188.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ R. Purcell, M. Pathe, P. E. Mullen, (2001), 34. Наведено према: М. Pittaro, 184.

⁴⁰ А. Тјара, R. Kumar, 11.

⁴¹ *Ibid.*

⁴² CAEPV, http://www.caepv.org/getinfo/facts_stats.php?factsec=9, 20. децембар 2012.

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ Наведено према: Р. Восј, 13.

љања. На овај начин, прогонтељ покушава да „казни” жртву или да је приволи да се предомисли и да настави окончану везу, при чему прогонитељ верује да ће жртва константно присуство схватити као доказ привржености и оданости.⁴⁵

Слично правим прогонитељима, интернет прогонитељи покушавају да надгледају активности своје жртве, да пронађу што више података о њој, да контактирају особе са којима је жртва блиска, да на незаконит начин читају пошту своје жртве и да прате њене интернет активности. Жртва постаје несигурна, уплашена, застрашена и не сагледава начин на који може да утиче на престанак узнемиравања и прогањања.

Око 80% интернет прогонитеља је мушког пола, а ова цифра се поклапа са процентом броја „реалних” прогонитеља уопште.⁴⁶ Жртве интернет прогањања су 52 % женског пола, док обичног прогањања овај број је знатно већи (75–80 %).⁴⁷ Најчешћа старост жртава и злостављача је од 18. до 24. године.⁴⁸

Њујоршко полицијско одељење за истраживање компјутерског и технолошког криминалитета (*The New York Police Department's Computer Investigation and Technology Unit – CITU*) свакодневно прима пријаве које се односе на компјутерски криминалитет, а најчешће на преваре, неовлашћене упаде у компјутерске системе, дечију порнографију и интернет прогањање. Од укупног броја пријава које је ово Одељење примило у периоду од јануара 1996. до августа 2000. године, 42,8 % пријава се односило на „тешко злостављање коришћењем компјутера или интернета”.⁴⁹ Злостављање путем електронске поште било је заступљено у 92 % укупног броја случајева, док су остали облици злостављања обухватили злостављање у „причаоницама”, различитим форумима или интернет порталима.⁵⁰

Национално истраживање виктимизације прогањања у САД указало је да само 8% жена и 2% мушкараца пријављују да су били жртве прогањања, од којих је 1 % жена и 0.4 % мушкараца прогањање пријавило тек након 12 месеци од првог догађаја. Ови подаци показују да је око шест милиона жена и 1,4 милиона мушкараца у САД годишње

---

⁴⁵ В. McGuire, A. Wraith, 318.

⁴⁶ М. Yar, 128.

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ САЕРВ, http://www.caepv.org/getinfo/facts_stats.php?factsec=9, 6. новембар 2012.

⁴⁹ М. Yar, 128.

⁵⁰ R. D'Ovidio, J. Doyle, 12.

жртва прогањања.⁵¹ У Европи, подаци из Британије показују да је 8 % жена и 6 % мушкараца било жртва прогањања, што значи 1,2 милиона жена и скоро 900.000 мушкараца на годишњем нивоу.⁵²

Последице прогањања за жртву могу да буде веома тешке, упркос чињеници да до физичког насиља није дошло. Страх и анксиозност су најчешће и неизоставне реакције, могу да се јаве и поремећаји сна, депресија и самоубилачке мисли. Поједина истраживања су показала да трећина жртава због последица прогањања потражи психолошку помоћ, петина почне да изостаје са радног места, док 7 % жртава не буде у стању да се уопште врати на посао.⁵³ Жртва је такође „приморана” да свој живот прилагођава ситуацији и да чини све како би избегла прогонитеља: промени број телефона, додатно осигура простор у коме живи и борави, носи са собом средства која могу да послуже за самоодбрану, иде на курс самоодбране, промени ауто, да се пресели, промени посао, промени лични идентитет (име, презиме), чак и да се пресели у неку другу земљу.⁵⁴

7. ЗАКЉУЧАК

Прогањање путем интернета последњих година привлачи све већу пажњу јер је глобално друштво почело све више да разматра и ствара механизме за решавање проблема различитих врста злостављања и виктимизације уопште. Иако су у теорији заступљена и мишљења да интернет прогањање треба разликовати од „реалног” прогањања, државе које кривично гоне ово дело најчешће га квалификују и изричу санкцију кроз врсту прогањања.⁵⁵

Срж моћи сваког прогонитеља је поседовање знања о жртви. Могућност да је застраши и контролише зависи од броја информација које прогонитељ поседује и до којих може да дође.⁵⁶

Глобалне друштвене мреже допринеле су стварању новог, софистицираног, неупадљивог, технички савршеног облика онлајн вршења кривичних дела којима је тешко супротставити се због њихове „невидљивости” и „неопипљивости”. Због изузетно великог броја корис-

---

⁵¹ P. Tjaden, N. Thoennes, *Stalking in America: Findings from the National Violence Against Women Survey*, National Institute of Justice and US Department of Justice, Washington DC 1998, 10.

⁵² British Crime Survey, 2003, <http://www.usak.org.tr/istanbul/files/bcs25.pdf>, 4. новембар 2012.

⁵³ P. Tjaden, “The crime of stalking: How big is the problem?”, *National Institute of Justice - Research preview*, National Institute of Justice, Washington DC 1997, 2.

⁵⁴ B. McGuire, A. Wraith, 323.

⁵⁵ J. Clough, 369.

⁵⁶ M. McGrath, E. Casey, 89.

ника, доступности података, отворености у комуникацији али и недовољене законске регулативе на националном и међународном плану, друштвене мреже представљају одлично скровиште за извршиоце ове врсте кривичних дела и знатно отежавају заштиту жртава. Интернет комуникација представља начин повезивања људи широм планете – на овај начин, свет је у могућности да визуализује везе између појединаца, отварајући простор злоупотреби ове виртуелне комуникације.

Ефекти које прогањање може да има на особу су веома комплексни и изазивају промене у понашању, психичком стању и друштвеном животу жртве. Посебно је велики ризик од губитка осећања личне сигурности, губитак посла, губитак пријатеља, несаница, промена редовних друштвених навика које жртва има.

Упркос светској сагласности да интернет виктимизација представља озбиљну и све већу претњу друштву данашњице, овај проблем се и даље не сагледава као злочин и кривично дело, већ као својеврсна „друштвена конструкција”.⁵⁷ Бројне процене показују да је дело интернет прогањања све озбиљнија и учесталија претња сигурности корисника интернета, са све чешћим трагичним последицама за жртве. Интернет преступници злоупотребљавају нове технологије како би стварали нове контакте и друштвене односе и на тај начин преокрачили све границе културе и морала пристојне комуникације.

Решавање проблема интернет прогањања укључује мноштво различитих приступа, укључујући личне превентивне стратегије, законодавна решења и правне регулативе, као и проналажење технолошких решења за тренутно превазилажење техничких мана друштвених мрежа. Интернет криминалитет се не разликује од „стварног“ криминалитета јер такође може да резултује низом увредљивих, противправних и опасних понашања. Порастом корисника интернета и друштвених мрежа, порашће и број прогањања путем интернета. Пошто је интернет постао неодвојиви свакодневни део живота мноштва људи, није решење једноставно искључити компјутере: интернет корисници морају да науче како сами себе да заштите од свих врста потенцијално опасних понашања на интернету јер је досадашња пракса показала да апсолутно свако ко користи интернет може да постане жртва.

---

⁵⁷ М. Yar, 133.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Bocij, Paul, "Cyberstalking: harrasment in the Internet age and how to protect your family", Praeger Publications, Westport USA 2004, [http://books.google.rs/books?hl=en&lr=&id=q8NZLBE0sm0C&oi=fnd&pg=PR9&dq=Bocij,+P.,+%26+McFarlane,+L.+\(2003\).+Seven+fallacies+about+cyber+stalking.&ots=lx5ttV0Yq&sig=fskICyE1Si7viBmLHLBqB8wTDL8&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](http://books.google.rs/books?hl=en&lr=&id=q8NZLBE0sm0C&oi=fnd&pg=PR9&dq=Bocij,+P.,+%26+McFarlane,+L.+(2003).+Seven+fallacies+about+cyber+stalking.&ots=lx5ttV0Yq&sig=fskICyE1Si7viBmLHLBqB8wTDL8&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false);
2. Gilbert, Pamela, "On Sex, Cyberspace, and Being Stalked", *Women and Performance* 1/1996;
3. D'Ovidio, Robert, Doyle, James, "Cyberstalking: Understanding the Investigative Hurdles", *FBI Law Enforcement Bulletin* 72(3)/2003;
4. Dressing, Harold, Henn, Fritz A., Gass, Peter, "Stalking behavior - an overview of the problem and a case report of male-to-male stalking during delusional disorder", *Psychopathology* Vol. 35, 5/2002;
5. Ellison, Louise, *Cyberstalking: Tackling harrasment on the Internet, Crime and the internet*, Routledge, London 2001, http://books.google.rs/books?id=Jrb9BDTlrUsC&pg=PA141&lpg=PA141&dq=Ellison+Cyberstalking:+Tackling+harrasment+on+the+Internet&source=bl&ots=K2rQ0sNGFK&sig=dtrxWvfu2e5atvbxvXtKvYehCml&hl=sr&sa=X&ei=5A-YUlu_Gc_IsgaioYG4BA&sqi=2&redir_esc=y#v=onepage&q=Ellison%20Cyberstalking%3A%20Tackling%20harrasment%20on%20the%20Internet&f=false;
6. Константиновић-Вилић, Слободанка, Николић Ристановић, Весна, Костић, Миомира, *Криминологија*, Пеликан принт, Ниш 2009;
7. McGrath, Michael, Casey, Eoghan, "Forensic psychiatry and the Internet: Practical perspectives on sexual predators and obsessional harassers in cyberspace", *30. journal of the American Academy of Psychiatry and the Law* 81, 2002, <http://www.jaapl.org/content/30/1/81.full.pdf+html>;
8. McGuire, Brian, Wraith, Anita, "Legal and psychological aspects of stalking: A review", *Journal of Forensic Psychiatry* 11(2)/2000;
9. McFarlane, Leroy, Bocij, Paul, "An exploration of predatory behaviour in cyberspace: Towards a typology of cyber stalkers", *First Monday* Vol. 8, number 9-1, September 2003, <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/rt/prinFRIENDLY/1076/996/>;
10. Sheridan, Lorraine P., Grant, Tim, "Is cyberstalking different?", *Psychology, Crime & Law* 13(6)/2007, <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10683160701340528>;
11. Tjaden, Patricia, "The crime of stalking: How big is the problem?", *National Institute of Justice - Research preview*, National Institute of Justice, Washington DC 1997;

12. Tjaden, Patricia, Thoennes, Nancy, *Stalking in America: Findings from the National Violence Against Women Survey*, National Institute of Justice and US Department of Justice, Washington DC 1998;
13. Tjapa, Anju, Kumar, Raj, "Cyberstalking: Crime and Challenge at the Cyberspace", *International Journal of Computing and Business Research* Vol. 2, issue 1/2011, <http://www.researchmanuscripts.com/PapersVol2-N1Jan2011/1.pdf>;
14. Clough, Jonathan, *Principles of Cybercrime*, Cambridge University Press, Cambridge 2010;
15. Yar, Majid, *Cybercrime and society*, Sage Publications Ltd, 2006.

Интернет извори

1. British Crime Survey, 2003, <http://www.usak.org.tr/istanbul/files/bcs-25.pdf>;
2. CAEPV, http://www.caepv.org/getinfo/facts_stats.php?factsec=9;
3. CyberAngels, <http://www.cyberangels.org/>;
4. Kids Health, <http://kidshealth.org/parent/positive/talk/cyberbullying.html>;
5. World Internet Usage and Population Statistics, <http://www.internet-worldstats.com/stats.htm>.

Vida Vilić

Clinic of Stomatology Niš

CYBER STALKING – WHO ARE THE STALKERS AND WHO ARE THE VICTIMS?

Summary

The invention and development of computers is one of the most noticeable results of the fascinating development of human idea and invention. Nowadays, Internet is used in most countries of the world and the number of users increase every day. From year 2000. until 2005. the use of the Internet has increased for 160% and it is estimated that about 938 million people in some way have access to the Internet network. The number of users in millions are worldwide: in North America -158, in Europe -95, in Asia - 90, in Latin America - 14 and in Africa - 3 million users. This number is in permanent increase: during last year in Russia, the number of active internet users increased from 3.5 to 8 million.

With all the possibilities offered by the Internet and social networks, there are countless opportunities to meet new people, acquiring and developing personal and professional relationships, creating different social circumstances. In addition to the benefits that Internet and social networks

provide, noticeable is the increase in different violation of privacy in virtual space. The most common forms of privacy violation are: cyber stalking and cyber harassment, identity theft, cyber fraud, manipulation and misuse of personal information and personal photos, spamming, monitoring of chat rooms.

Considering the number of Internet and social networks users, the number of potential victims of these crimes is countless. According to annual worldwide report there are about 6,00,000 cases of persecution; 60% of all offenses is committed in virtual space. It is estimated that in the U.S. one out of 1.250 people is the potential stalker - one out of 12 women and one out of 45 men have at least once in their lives been victims of a cyber stalker.

Cyber stalking and harassment is still unregulated legal problem in Serbia. The aim of this paper is to indicate the type and typology of cyber stalkers, the similarities between the way of stalking in „real“ life and cyber stalking, and the possibilities to prevent this kind of privacy violation. Certain online behaviors are quite similar to cyber stalking: frequent threats, creating lies about the victim, the victim harassment, „attacks“ on victims' electronic mail, collecting various personal information about the victim, the victims' identity theft and / or impersonating the victim's name, influencing others to harass the victim etc. There are different typologies of cyber stalkers; some of them most often are vindictive, composed, intimate, collective and obsessive cyber stalkers.

Anyone can become a victim of cyber stalker. Although statistics show that the most of the victims are female and most of the stalkers are male, there are also cases where both victim and the stalker are of the same sex. Unlike men who „cyberhaunt“, women are less likely to haunt strangers – their victim usually being previous partners or their partner.

Reducing the risk of privacy abuse is possible only by developing legal standards for the use of computers, social networks and the Internet, as well as the application of proper legal standards criminalizing this kind of behaviour.

Key words: *Social network; Abuse of cyber communication; Stalking; Cyber stalking; Stalker; Victimization.*